

Franchetea scriitorului-jurnalist. Studiu de caz: *Xanax* de Liviu Iancu

Lect. dr. Daniela BOGDAN
Universitatea Dunărea de Jos din Galați

Abstract: *Liviu Iancu is not a writer in the sense given by the critics, he is first and foremost, a journalist. His autobiographical book, Xanax, was the best-selling book of 2019, according to statistics presented by the publishing house. It is a kind of initiation novel that aims to become the protagonist in a troubled society: stories of a childhood and adolescence spent in a (pseudo) urban place are naturally followed by stories from Bucharest, where he came to study and find a job as a reporter. Xanax is the book in which we discover the most intense confrontation between a cynical field reporter and a passionate writer. Liviu Iancu is one of the few writers who told his life without beautifying or dramatizing it, still managing to make us understand that it represents the most precious gift of God.*

Keywords: *realism, journalism, autobiography, initiation novel, humor, Romania in the '90s*

Liviu Iancu nu este un scriitor în sensul în care criticii înțeleg termenul, el este înainte de toate, așa cum se autodescrie chiar pe coperta a IV-a a romanului *Xanax*, un jurnalist. Cartea sa, autobiografică, scrisă pe parcursul a 10 ani, timp în care a acumulat experiențe jurnalistice și de viață, este însă – dacă judecăm după impact - un bestseller – *Xanax* a fost cea mai citită carte a anului 2019, conform statisticilor prezentate de editura Trei, iar criticii o consideră o radiografie a României anilor '90, cu bune dar mai ales cu rele. Un soi de roman inițiativ care urmărește devenirea protagonistului într-o societate tarată: întâmplări ale unei copilării și adolescențe petrecute într-o localitate (pseudo)urbană sunt urmate firesc de povești din capitală, ce contribuie la maturitatea personală și profesională a personajului principal și definesc o lume pe care autorul nu și-a propus să o judece, ci doar să ne-o prezinte frust, fără menajamente. Toată această devenire este reconstruită printr-o serie de evocări anecdotico-amare, cu personaje colorate (și un limbaj la fel de colorat, perfect integrat contextelor evocate), care surprind tipologii și situații grave, ori absurde din realitatea socială. De altfel, chiar autorul avea să recunoască: „Am redat viața

nefardată, amară și tandră, promiscuă și pură, ca o prostituată ajunsă în zori acasă, care îi face ciorbă și sărmăluțe copilului.”²

Romanul are circa 500 de pagini, în care jurnalistul consemnează scene de umor sublim sau grotesc, situații din perioada comunistă, ce descriu, în stilul scriitorului Dan Lungu, incompetența, imoralitatea, corupția unui sistem, dar și transformările așa zis democratice care au loc după Revoluție. În prima parte a cărții sunt atacate, printre altele, subiecte ca: avorturile ilegale din regimul comunist, situația studenților săraci, fără locuri de muncă, pierduți la oraș, dar care nu se mai regăsesc nici în satele de unde au plecat, sărăcia din căminele studentești, serile de video din sat, promiscuitatea discotecilor comunale, concepțiile unor nostalgici ai comunismului. În capitolul Marele Bordel se face, printre rânduri, o radiografie a democrației originale din România, pentru a arăta cât de greu își găsește loc în viață un tânăr fără experiență și background social sau politic. Liviu Iancu ne spune acum despre case retrocedate imposibil de câștigat de către moștenitori, situația din presa post-decembristă, ascensiunea strâmbă a oamenilor politici și corupția din sistemul sanitar. „Chiar și eu le ungeam în fiecare zi pe asistente și pe femeile de serviciu cu câte 10 lei. Se purtau frumos, zâmbeau și își făceau treaba, dar a doua zi deveneau zgrițuroaice, până le realimentam cu bani. În fiecare zi duceam o luptă costisitoare ca să le câștig empatia, care, ca bateria unui smartphone, li se descărca, de fiecare dată, peste noapte”³.

Partea a treia a cărții conține, credem noi, cea mai realistă descriere a presei din anii ‘90, când Mogulii făceau legea la ziare, dar și o frescă a privatizărilor și dezastrului din domeniul turismului românesc. Un mogul de presă despot și tomnatic, care își hrănește egoul umilindu-și angajații, ziariști cu pretenții și ziariste frumoase și superficiale populează o lume pe care tânărul învățacel o crede, la început, perfectă. De data aceasta, facem cunoștință cu personaje din viața reală, ușor de recunoscut (premierul Ludovic Orban, fostul președinte Traian Băsescu, dar și foștii miniștri ai Turismului Elena Udrea, Dan Matei Agaton) toate surprinse în tușe groase, cu defecte și ticuri pe care numai un ziarist cu simț de observație le-ar fi putut nota.

„Mi s-a părut mai confortabil să o scriu la persoana întâi, pentru că e o carte despre lucruri care mi s-au întâmplat mie și mi s-a părut cumva un

²https://adevarul.ro/cultura/carti/jurnalistul-liviu-iancu-autorul-romanului-xanax-o-carte-nu-trebuie-sa-i-placa-editurii-criticilor-macar-autorului-trebuie-placa-cititorilor-1_5ca6dfbb445219c57e1f2002/index.html

³ Iancu, Liviu, *Xanax*, Ed. Trei, anul 2019, pag. 347

semn de paranoia să vorbesc despre mine la persoana a treia, așa cum fac sclerații. M-am gândit serios acum vreo doi ani să scriu cartea, deși aveam multe texte adunate și păstrate în ultimii zece ani. Am devenit, cum ar spune un economist, în întâmpinarea ofertei, pentru că după câteva povești publicate în Profit.ro, mulți cititori mi-au scris și m-au sfătuit să public o carte. Colegi din presă, miniștri, oameni de afaceri sunt evocați în carte sub pseudonim, însă cei mai mulți dintre ei sunt recognoscibili.”⁴

Poate de aceea, unii critici au spus că *Xanax* nu este beletristică, ci mai mult o analiză subiectivă a presei, din care transpare scopul clar al autorului, acela de a INFORMA. Un document aproape autentic, o frescă foarte bună pentru istorici, cu toate personajele REALE, un tip de scriitură aspră, neprietenosă și totuși seducătoare, care nu te va lăsa să uiți anumite întâmplări, povestite cu umor și multă imaginație creativă.

Mai spunem că *Xanax* conține scene de o sensibilitate care te dărmă și cele mai spectaculoase și mai neobișnuite comparații prin care Liviu Iancu își cucerește cititorul definitiv. Astfel, încă de la prima povestire, *A murit Dumnezeu*, ne aflăm pe tărâmul parabolilor, chiar dacă, la un prim nivel al lecturii, Dumnezeu este doar un simplu consătean găsit mort în curte, din cauza unui infarct. Dacă l-am crezut pe scriitor incapabil de metafore, acesta are să ne uimească în ultimul capitol, de unde aflăm că: „*Dumnezeu este cel mai puternic Xanax. Dacă-l găsești pe Dumnezeu, nu te va mai doborî nimic și viața va avea un sens. Fără Dumnezeu, viața omului nu e altceva decât un lung șir de frici*”⁵. Chiar dacă Liviu Iancu urăște pasajele autoreflexive, ultimul capitol, punctează, brutal și sincer, toate lecțiile învățate și conține, paradoxal, și un final cald, cu morală: „*Omul pare mult mai fragil decât un avion, dar în realitate e mult mai puternic. Un șurub mic dacă i se strică avionului, un mic flaps dacă nu i se deschide sau un senzor dacă i se arde, riscă oricând să se prăbușească. Doar omul poate să zboare mai departe cu sufletul mutilat, cu toți senzorii arși, cu aripile șubrede sau rupte și cu toate șuruburile sărite, ca și cum o forță misterioasă l-ar ține mereu și mereu pe linia de plutire*”⁶.

Cât despre comparații, acestea vin să compenseze admirabil apetența lui Liviu Iancu pentru limbajul oral și colorat al personajelor sale. Întâlnim, de-a lungul cărții, construcții șocante, oximorone, surprinzătoare, precum: „*Cerul*

⁴https://adevarul.ro/cultura/carti/jurnalul-liviu-iancu-autorul-romanului-xanax-o-carte-nu-trebuie-sa-i-placa-editurii-criticilor-macar-autorului-trebuie-placa-cititorilor-1_5ca6dfbb445219c57e1f2002/index.html

⁵ Iancu, Liviu, *Xanax*, Ed. Trei, anul 2019, pag. 484

⁶ Idem, pag. 491

era vânat și împrôșcat de stele de parcă ar fi fost obrazul unui adolescent plin de coșuri”⁷; „O jumătate de lună se balansa însângărată deasupra cartierului, ca o halcă de carne spânzurată de tavan, în măcelărie,”⁸ sau „Strivit pe șezlong de tonele de beri și țigări de peste noapte număram bubele de pe chipul adolescentin al dimineții. Ca o halcă sângerie înfîptă în frigăruie, soarele scotea timid capul din ape”⁹.

Cu ajutorul portretelor memorabile pe care le creionează, Liviu Iancu alunecă subtil de pe tărâmul jurnalismului spre ficțiune. „*E o tranziție pe care Liviu Iancu, un jurnalist cu experiență o face însă facil, reușind să reunească un material epic care, chiar și atunci când ai închis cartea, ai senzația că ar putea continua la infinit.*”¹⁰ Iată câteva portrete interesante:

„Înalt, athletic, cu ochii apropiați, mici și verzi, ca zarzărele necoapte pe o rămurică, Gabi zâmbea mai mereu sigur pe sine. Doar când era vorba de carte cădea psihic, ca o fată bătrână la nunta celei mai bune prietene.”¹¹

„Iulică se dădea student, dar se vedea de la o poștă că e bătrân coclit. Își purta vesta rușinat pe holurile căminului, ca pe niște pantaloni rupți în cur, cu care ți-e jenă în lume. Gălbejit, cu fața lată și pomeții înalți, nas lung și îngust și buze subțiri, ziceai că e sora mai săracă a lui Meryl Streep”¹².

„O fată blondă și săracă, mirosind a fum de sobă. Peste câțiva ani se va mărita, iar peste alți câțiva ani n-o s-o mai recunosc. Va îmbătrâni rapid, își va face părul permanent, ca muierile de la țară cu viața aranjată și se va îngrășa. Toată viața și-o va împărți între grija pentru copii și teama de bărbat”¹³.

⁷ idem, pag. 87

⁸ idem, pag. 228

⁹ idem, pag. 370

¹⁰ https://adevarul.ro/cultura/carti/jurnalistul-liviu-iancu-autorul-romanului-xanax-o-carte-nu-trebuie-sa-i-placa-editurii-criticilor-macar-autorului-trebuie-placa-cititorilor-1_5ca6dfbb445219c57e1f2002/index.html

¹¹ Iancu, Liviu, *Xanax*, Ed. Trei, anul 2019, pag. 100

¹² Iancu, Liviu, *Xanax*, Ed. Trei, anul 2019, pag. 52

¹³ idem, pag. 77

„Sora poetului se apropia de 50 de ani și cu părul ei lung, negru și încâlcit, din mijlocul căruia ieșea un nas uriaș, arăta ca un copac carbonizat de ramurile căruia se spânzurase o barză.”¹⁴

Titlul cărții este o metaforă, chiar dacă în ultima parte a romanului descoperim că micuța pastilută a fost folosită cu zel în toate plecările protagonistului cu avionul, în deplasările de serviciu, pentru a alunga frica de zbor. De fapt, Liviu Iancu ne spune că xanax poate fi oricine sau orice pentru noi: un animal, un om drag, un loc pe care îl purtăm în suflet sau, de ce nu, un serial preferat.

Romanul lui Liviu Iancu este pe placul românilor: spune lucrurilor pe nume, folosindu-se de umor. O combinație de înțelepciune și trivialitate în proporții potrivite, cât să intrige, o poveste despre maturizarea unui om într-un loc potrivit, din care, paradoxal, nu transpare, spre final, resemnarea înfrântă a unui blazat, ci un fel de înțelegere bătrânească a felului în care funcționează lucrurile în viață. Povestea creșterii protagonistului este și povestea descreșterii unei țări rănite (cu toată galeria colorată de persoane publice ușor recognoscibile în figuri precum: Blonda, Mustăciosul sau Mogulul), povestea României rurale, cu dezbaterile din fața televizorului, a unei Românie corupte, cu șpagi cerute pe față, cu bogățani făcuți peste noapte, cu oameni care caută mereu scurtături spre înavuțire, cu politicieni incompetenți și excentrici. *„Am vrut să fac din Xanax o armă împotriva plictiselii pe care unele cărți o provoacă. Dar și o carte care te vindecă de ipocrizie, de false pudori și de teama de a-ți asuma ceea ce ești.”¹⁵*

De la un ins care își scrie CV-ul cu pixul în timpul interviului de angajare, care nu știe să deschidă un calculator sau să scrie o știre, protagonistul ajunge un jurnalist a cărui experiență e completată și de delegațiile internaționale pe care le prinde, muncind atât la o mare agenție de presă și mai apoi la un tabloid. În presa aflată într-o continuă zbatere se bea mult, colegii merg la prostituate împreună, în delegațiile internaționale se pleacă, mai ales la început, cu așteptări mari și cu securistul de serviciu.

Iată câteva din descrierile presei românești postdecembriste, așa cum se prezintă în *Xanax*:

„Puține specii sunt mai egoiste ca jurnaliștii. Se îngropau în calculatoare, cu căștile pe urechi și n-aveau timp să le dea indicații ălor care confundau tastatura cu soneria de la ușă. Când unui dintre ei intra în redacție, nu dădea mâna cu ceilalți. La

¹⁴ idem, pag. 150

¹⁵ <https://www.hotnews.ro/stiri-cultura-23016042-interviu-liviu-iancu-autorul-cartii-xanax-vrut-fac-din-xanax-arma-impotriva-plictiselii-dar-incercare-vindeca-ipocrizie.htm>

plecare, murmurau un salut scurt și se prelingeau pe ușă. Domeniile în care orgoliile sunt mari și salariile mici mustesc de bârfe și ură”¹⁶.

„Presa, în ochii multor firme, părea ceva dubios cu care nu era bine să te complici. Era ca și cum ai fi invitat un interlop la cină, la tine acasă.”¹⁷

„Un jurnalist care aduce rating e ca un artist talentat care sculptează în câcat. Opera trebuie să miroasă cât mai tare, ca să atragă atenția, și să arate bine, chiar dacă pute de la un kilometru a fecale. Oricum, nu va rezista mai mult de câteva zile.”¹⁸

„Pe Gicu îl prinsese Revoluția electrician la Frigotehnica și imediat după intrase în presă, pe vremea în care putea să se facă ziarist oricine știa alfabetul, de la șomeri la gropari și până la filosofi ratați.”¹⁹

„Bobocica nu știa să scrie știri și se târâse așa, semianalfabetă și splendidă prin redacția unuia dintre cele mai citite ziare. Se zvonea că Gicu o văzuse într-o stație de autobuz, oprise mașina pe avarii lângă ea și îi făcuse, pe loc, o ofertă de angajare.”²⁰

„Puțini oameni au coloană vertebrală mai moale și se umilesc mai tare decât șefii din presă în fața patronilor. Rar întâlnești directori de televiziuni sau de publicații care să-și dea demisia de onoare pentru că patronul i-a obligat să atace un partid anume sau să protejeze un altul”²¹.

În ultima sa parte, *Xanax* înregistrează și portretele oamenilor politici în viață: Băsescu: - „Abia mai târziu, președintele țării a avut curajul să vorbească în conferințe și emisiuni TV afumat bine, dar asta era, poate, cel mai mic defect de-al lui”.²² Ludovic Orban – „Politicienii sunt, în mai toate cazurile, niște mașinării goale, activiști de partid sinistri. Seci și plicticoși. Ludovic părea cinstit și inofensiv, iar pasiunea lui pentru cântat mă amuza, chiar dacă o făcea în timpul programului și pe banii mei și ai tuturor celor care plăteau taxe la stat”.²³ Elena Udrea - „Încă din primele apariții în presă, Blonda șocase și scandalizase. Fusese șefa sexy de cabinet a Președintelui, iar înainte de asta lucrase consilier la primărie, pe vremea când președintele cârmuia Bucureștiul.”²⁴; „Se zvonea că, doar cu o simplă șoaptă suflată în urechea lui, Doamna te putea lăsa pe drumuri, fie că erai primar, om de afaceri sau șef de instituție de stat. Te trezeai dimineața cu mascații la ușă, care te luau pe sus și te aruncau în dubă. Până să demonstrezi că n-ai făcut nimic, imaginea ta arăta va arăta ca draperia unei școli de țară.”²⁵

¹⁶ Iancu, Liviu, *Xanax*, Ed. Trei, anul 2019, pag.193

¹⁷ Idem, pag. 218

¹⁸ Idem, pag. 250

¹⁹ Idem, pag. 297

²⁰ Idem, pag. 318

²¹ Idem, pag. 412

²² Idem, pag. 233

²³ Iancu, Liviu, *Xanax*, Ed. Trei, anul 2019, pag. 408

²⁴ Idem, pag. 423

²⁵ Idem, pag. 424

Xanax este cartea în care descoperim cea mai intensă confruntare dintre un reporter cinic de teren și un scriitor pasionat. Liviu Iancu e unul din puținii scriitori care și-a povestit viața fără s-o înfrumusețeze sau s-o dramatizeze, reușind, totuși să ne facă să înțelegem că reprezintă cel mai de preț dar. „Viața e frumoasă chiar și atunci când ai în piept o jucărie de fier care îți numără toate clipele pe care le mai ai de trăit, iar sângele tău e subțire ca apa și inima atât de fragilă, încât se poate opri și când strănuți. Poți fi fericit până și că e sâmbătă, că e toamnă și că ai un câțel care tocmai s-a tăvălit în câcat și apoi și-a lins blana murdară”.²⁶

În această ultimă capitole, protagonistul se confruntă cu propriile sale anxietăți (neutralizate de medicamentul care dă și titlul romanului) dar și cu propria fragilitate fizică. „Cred că atunci când scrii ceva trebuie, în primul rând, să fii sincer și cu tine, și cu cititorul. Nu pot să mă așez la masă și să inventez povestea unui medic din Congo, pentru că n-am fost niciodată medic și niciodată în Congo. ...E atâta poezie și atât spectacol în jur, încât nu trebuie să mă pun în pielea unui medic congolez ca să scriu ceva interesant. ... A citit mama cartea și i-a plăcut, deși cu unele pasaje triviale n-a fost deloc de acord. Mi-a și zis că ea, ca fostă profesoară, mi-ar fi curățat vulgaritățile din roman dacă i l-aș fi dat înainte de publicare să-l corecteze.”²⁷

Xanax e „un roman nemilos scris cu multă milă”,²⁸ o carte care vorbește pe un ton vesel despre lucruri triste, un antidepresiv care îl face pe cititor să înțeleagă că orice experiență, bună sau rea face parte din călătoria cunoașterii. Un roman cu care Liviu Iancu se înscrie în categoria scriitorilor jurnaliști contemporani care și-a scris mai întâi poveștile în ziar, o carte care va rămâne ca o descriere a unei vieți trăite la maximum.

BIBLIOGRAFIE:

Iancu, Liviu, *Xanax*, Ed. Trei, anul 2019
<https://www.hotnews.ro/stiri-cultura-23016042-interviu-liviu-iancu-autorul-cartii-xanax-vrut-fac-din-xanax-arma-impotriva-plictiselii-dar-incercare-vindeca-ipocrizie.htm>
<https://www.youtube.com/watch?v=4zwO-sPrFAc>

²⁶ Idem, pag 503

²⁷ https://adevarul.ro/cultura/carti/jurnalul-liviu-iancu-autorul-romanului-xanax-o-carte-nu-trebuie-sa-i-placa-editurii-criticilor-macar-autorului-trebuie-placa-cititorilor-1_5ca6dfbb445219c57e1f2002/index.html

²⁸ <https://spotmedia.ro/stiri/opinii-si-analize/recitind-xanax-la-plecarea-lui-liviu-iancu-intr-un-an-cu-prea-multe-inmormantari>

<https://www.youtube.com/watch?v=wrTw2M-wkgA>
<https://roxanab.ro/recenzie-xanax-de-liviu-iancu/>
<https://spotmedia.ro/stiri/opinii-si-analize/recitind-xanax-la-plecare-lui-liviu-iancu-intr-un-an-cu-prea-multe-inmormantari>
<https://www.profit.ro/stiri/life/romanul-xanax-al-jurnalistului-profit-ro-liviu-iancu-record-de-exemplare-atat-de-tare-m-a-deformat-meseria-incat-daca-trec-cu-masina-pe-langa-un-accident-oribil-primul-gand-e-sa-dau-stirea-19138875>
<https://www.delicateseliterare.ro/xanax-de-liviu-iancu-editura-trei-recenzie/>
<https://www.iqads.ro/articol/45888/xanax-povestea-baiatului-timid-de-la-tara-cu-tipa-experimentata-si-frivola-care>
https://adevarul.ro/cultura/carti/jurnalistul-liviu-iancu-autorul-romanului-xanax-o-carte-nu-trebuie-sa-i-placa-editurii-criticilor-macar-autorului-trebuie-placa-cititorilor-1_5ca6dfbb445219c57e1f2002/index.html